

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานีมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1.เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี 2.เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี 3.เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและมีแนวทางแก้ไขในการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัว 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาชุมชนละ 50 คน รวม 5 ชุมชน 250 คน และนักวิจัยในชุมชนฯละ 3 คน รวม 15 คน และเจ้าหน้าที่ในองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5 คน ร่วมมือกันจัดกิจกรรมต่างๆในชุมชน โดยแบ่งขอบเขตการศึกษาออกเป็น 5 โซนฯละ 1 อำเภอฯละ 1 ตำบลฯละ 1 หมู่บ้าน รวมทั้งสิ้น 5 ชุมชน โดยแบ่งชุมชนออกเป็น 2 ลักษณะคือในเขตชุมชนใกล้เมือง 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวดอน หมู่ 2 ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน ชุมชนบ้านคูเมือง หมู่ที่ 4 ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ และชุมชนใกล้เมือง 3 ชุมชนคือ ชุมชนบ้านโนนมะเขือ หมู่ 5 ตำบลกานิน อำเภอคูช้าวปูน ชุมชนบ้านหินสูง หมู่ 5 ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร ชุมชนบ้านทุ่งเกษม หมู่ 11 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีขั้นตอนในการดำเนินการคือ การศึกษาสภาพทั่วไปของครอบครัวและชุมชน การประชุมเปิดศักยภาพชุมชน การประชุมเชิงปฏิบัติการถอดบทเรียนและสรุปบทเรียน การสัมภาษณ์ผู้นำในชุมชนและการสังเกตการณ์ การสนทนากลุ่มย่อย การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นหลัก การสร้างทักษะในการจัดทำแผนงานโครงการ ผลการวิจัยพบว่า:-

1. กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัว ในชุมชน 5 แห่งพบว่า:- มีพัฒนาการจากแนวทางในการสร้างการมีส่วนร่วมให้กับสถาบันครอบครัวที่ผ่านกิจกรรมอันเป็นต้นทุนทางสังคมที่หลากหลายในชุมชน เนื่องจากวิถีชีวิตของประชากรในชุมชน 5 แห่ง มีความคล้ายคลึงกัน มีการเปลี่ยนแปลงความเป็นอยู่จากสังคมชนบทที่เป็นแบบกึ่งชนบทกึ่งเมืองมากขึ้น แต่ยังยึดหลักประเพณี อีตลิบสอง ครองสิบลี เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมา

อย่างไรก็ตามกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่ง จะมีลักษณะที่แตกต่างกันกล่าวคือทั้ง 5 ชุมชนจะมีลักษณะที่เด่นเฉพาะตัว เช่น ชุมชนโนนมะเขือจะมีกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัวจากการกระตุ้นโดยแกนนำพระสงฆ์และฆราวาส ร่วมกันศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไปในครอบครัวและชุมชนพบปัญหาต่างๆในชุมชน โดยเฉพาะการดื่มแอลกอฮอล์และอบายมุข ร่วมกันแก้ไขปัญหาจนกระทั่งปัจจุบันกลายเป็นชุมชนปลอดเหล้า ชุมชนบ้านหินสูง หมู่ 5 ตำบลช่องเม็ก ลักษณะเด่นของชุมชน เป็นชุมชนชายแดน แต่ยังรักษาความเป็นชุมชนชนบทได้อย่างเด่นชัด ธรรมชาติยังบริสุทธิ์ มีกลุ่มอาชีพต่างๆที่เด่นชัด เช่นกลุ่มจักสาน และ

หัตถกรรมจากไม้ เป็นต้น ชุมชนเวียงเกษม หมู่ 11 เป็นชุมชนชนบทที่มีความเด่นชัดในด้านร้านค้ากองทุนชุมชน และธนาคารชุมชนที่มีประชาชนเป็นสมาชิกทุกหลังคาเรือน ส่วนชุมชนบ้านคูเมือง หมู่ที่ 2 ตำบลคูเมือง เป็นชุมชนที่มีลักษณะที่เด่นจากกลุ่มออมทรัพย์ และกลุ่มอาชีพต่างๆ และบ้านหัวดอนหมู่ที่ 2 ตำบลหัวดอน มีลักษณะที่เด่นในด้านกลุ่มอาชีพและร้านค้ากองทุน กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมดังกล่าวได้ผ่านจากบทเรียนที่ได้เรียนรู้จากกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดำรงอยู่และพัฒนาการเรื่อยมา ครั้งแล้วครั้งเล่าจากกิจกรรมการประชุมกลุ่มการเรียนรู้ในกลุ่ม ข้อมูลข่าวสารจนกระทั่งประชากรในชุมชนเกิดการเรียนรู้มีความเข้มแข็งในครอบครัวจนถึงปัจจุบัน

จากผลการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนจะเห็นได้ว่า ตัวบ่งชี้ที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน พบว่ามีขั้นตอนดังนี้.-

1.1 การที่ผู้นำและสมาชิกครอบครัวมีการปรึกษาปัญหาและการเรียนรู้ ในการจัดการความรู้ในปัญหาต่างๆ และสภาวะแวดล้อมของครอบครัวและเครือข่ายประวัติศาสตร์ชุมชน ท้องถิ่น ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม กฎระเบียบ จารีต และการสืบทอดของครอบครัวที่ปฏิบัติเป็นประจำในชุมชนอันเป็น เบ้าหลอมจิตวิญญาณความเป็นสมาชิกครอบครัวในชุมชน เช่นสมาชิกในครอบครัวมีความสามัคคี ร่วมคิด ร่วมปรึกษาปัญหา ร่วมแก้ไขปัญหามาต่างๆ สมาชิกยังขันแข็งสร้างรายได้ สมาชิกแบ่งเบาภาระหน้าที่ของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวรู้หน้าที่ รับผิดชอบของตนเอง เช่น เป็นแม่ เป็นสามี เป็นลูกที่อยู่ในวัยเรียน ตั้งใจเรียน ไม่ติดยาเสพติด เป็นต้น

1.2.ผู้นำ และสมาชิกในครอบครัวเรียนรู้ในการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมในครอบครัว ผ่านกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัว เช่นการรับประทานอาหารร่วมกัน การทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีการเรียนรู้จากต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชน เช่นทุนทางสังคมด้านบุคคล สิ่งแวดล้อม ด้านวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม กฎระเบียบและจารีต กลุ่มทางสังคมต่างๆ กลุ่มอาชีพที่หลากหลายในชุมชน เป็นต้น

1.3.การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันจากการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียในการจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน/แผนงาน/โครงการต่างๆ ในชุมชน มีผลต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวในชุมชน

1.4.สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมค้นหาความจริงสภาพปัญหาแนวโน้มความรุนแรงที่กระทบต่อครอบครัวในชุมชน สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ในการเรียนรู้ ค้นหาความจริงของปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหของครอบครัว

1.5.การเรียนรู้ในการดำเนินโครงการ กิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวและชุมชน ที่และติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ที่ทำให้เกิดผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตในครอบครัวเป็นไปในทางใดทำให้ครอบครัวได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน

1.6.การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพของครอบครัวและชุมชน จากกิจกรรมต่างๆทำให้เกิดการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวในชุมชน

1.7.การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และค้นหาศักยภาพของครอบครัวในชุมชนถึงศักยภาพของครอบครัวในชุมชนที่มีอยู่โดยการสืบทอดมาจนกระทั่งดำรงอยู่และ พัฒนาการมาจนกระทั่งปัจจุบันนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน

จะเห็นได้ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เกิดขึ้นเกิดจากการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนในประเด็นหลักที่กล่าวมานั้น เป็นการเรียนรู้ร่วมกันปรึกษาหารือกันถึงสภาพทั่วไปที่ครอบครัวตั้งอยู่ ปัญหาต่างๆที่กระทบต่อพวกเขา ร่วมพิจารณาถึงปัญหาต่างๆและร่วมกันดำเนินการแก้ไขหากใดในการป้องกันครอบครัวตนเอง ชุมชน จนกระทั่งสืบทอดและพัฒนาศักยภาพที่ครอบครัวมีอยู่ในชุมชนนำมาใช้และเป็นแบบอย่างต่อการพัฒนาและการส่งเสริมอาชีพให้เกิดมีรายได้ในชุมชน จนกระทั่งพัฒนาการมาเป็น กลุ่มทางสังคมและกลุ่มอาชีพต่างๆที่หลากหลาย อย่างไรก็ตามผู้มีส่วนเริ่มต้นในการผลักดันการกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกขึ้นในการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวให้เข้มแข็งดังกล่าว หากได้เกิดขึ้นเองทั้งหมดไม่ หากแต่ยังมีปัจจัยอื่นๆอีกหลายๆอย่างที่ยกย่องส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่สถาบันครอบครัวในชุมชนขึ้น ปัจจัยต่างๆเหล่านั้นจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

2.ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งในจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า.-

2.1.ปัจจัยภายในครอบครัว

1. **ผู้นำครอบครัวได้แก่พ่อ – แม่** ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อสมาชิกในครอบครัว มีความรักความสามัคคีต่อสมาชิกในครอบครัวอบรมสั่งสอนให้ครอบครัวโดยการประพฤติตนเป็นตัวอย่างในการเอาใจใส่ดูแลทุกข์สุขของสมาชิกในครอบครัวและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน ผู้นำครอบครัวเป็นคนดีมีคุณธรรมประพฤติตนเป็นแบบอย่างคนดีมีความเอื้ออาทรต่อครอบครัวโดยการประพฤติแต่สิ่งที่ดีมีจิตใจที่เสียสละเป็นคนเอื้ออาทรในหมู่สมาชิกของครอบครัว ประพฤติตนที่ดีโดยการประพฤติเป็นตัวอย่าง เช่น รักครอบครัว ไม่ดื่มเหล้า สูบบุหรี่ ประหยัด อดทน ขยัน อดออมเป็นแบบอย่างแก่สมาชิก มีจิตใจที่เอื้ออาทรต่อชุมชน ให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ สั่งสอนบุตรหลานให้ทุกคนในครอบครัวกล้าคิดกล้าทำแสดงออกและมีความรักความสามัคคีต่อกัน เป็นแบบอย่างในการเสียสละเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่สมาชิกในครอบครัว สืบทอดภูมิปัญญา การดำเนินชีวิตและอาชีพต่างๆที่ถ่ายทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ สามี ภรรยา ยอมรับให้เกียรติกันและกันและเชื่อฟังเหตุผลของกันและกัน- เป็นพ่อแม่ที่ดีมีบทบาทในการสร้างสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวและชุมชน ชุมชน ต่อไป

2. สมาชิกในครอบครัวได้รับการปลูกฝังในการเสียสละการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัวและชุมชน สมาชิกในครอบครัวมีความสนใจและใส่ใจต่อสืบต่อต่อภูมิปัญญาด้านต่างๆ เช่น อาชีพทอผ้า อาชีพการแสดงต่างๆ ครอบครัวมีความประหยัด อดออม วางแผนการใช้จ่าย- สอนบุตรหลาน โดยการประพฤติเป็นแบบอย่างแก่สมาชิกในครอบครัว เช่น ครอบครัวอบอุ่น (ของนางดอกจัน ใบทอง) จิตสำนึกของผู้นำและสมาชิกในครอบครัวได้แก่พ่อ – แม่ – ลูก มีจิตสำนึกในการร่วมกันป้องกันและแก้ไข ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในครอบครัวอยู่ที่เป็นที่ตั้ง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวเกิดจาก ขนบธรรมเนียม ประเพณี พิธีกรรมในชุมชนที่ประพฤติปฏิบัติสืบทอดต่อกันมา ผู้นำมีการส่งเสริมสมาชิกในครอบครัวในการกล้าการแสดงออกผ่านทางศิลปะการแสดงต่าง ๆ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัว ความสำนึกในกตัญญูรู้คุณของบิดา มารดา ผู้ปกครองที่เลี้ยงดู อยากให้ท่านเหล่านี้มีความสุข เยาวชนและครอบครัวได้สะท้อนว่าความสงสารบิดา มารดาที่ทำงานหนักเพื่อลูก ขนบธรรมเนียมประเพณีพิธีกรรมตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ทำให้ครอบครัวมีส่วนร่วมกิจกรรมร่วมกัน ครอบครัวยึดถือประเพณี ขนบธรรมเนียมต่าง ๆ ตามฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ทำให้เกิดการประพฤติปฏิบัติเป็นนิสัยและเป็นแกนหลักในการเกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันกับทางสังคมให้แก่ครอบครัว

กิจกรรมต่างๆดังกล่าวที่ผู้นำครอบครัวได้ส่งผ่านต่อสมาชิกให้เกิดการเรียนรู้ในการเข้าไปมีส่วนร่วม เป็นบ้ำหลอมให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้ที่ดีในการที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ครอบครัวสืบทอดต่อไป

3. ผลประโยชน์ที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขร่วมกัน ความสามัคคี สามัคคี กระตุ้นให้สมาชิกในครอบครัวเกิดการมีส่วนร่วม เช่น อยากให้ลูกหลานเป็นคนดี ประพฤติตนเป็นประโยชน์แก่สังคมผลประโยชน์ร่วมกันของครอบครัวมีส่วนทำให้สมาชิกเกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัว - การประพฤติปฏิบัติเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำในครอบครัวผู้นำครอบครัวมีความเอื้อเอื้อน มองการไกล- บางครอบครัวยังไม่มีทะเบียนบ้านบัตรประจำตัวประชาชนอยากให้มีการยอมรับให้มีการจดทะเบียนบ้านและบัตรประจำตัวประชาชน

4. เงื่อนไขทางรายได้ของครอบครัวทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในครอบครัว เช่นครอบครัวยากจนรายได้น้อย สมาชิกต่างช่วยกันในการประกอบอาชีพ สร้างรายได้แก่ครอบครัวให้มั่นคงเกิดขึ้นจึงเห็นได้เป็นรูปธรรมในชุมชนชนบท สมาชิกในครอบครัวต่างมุ่งหารายได้สู่ครอบครัว บางครอบครัวจึงยอมให้นุตร หลานอยู่ในความดูแลของปู่ย่า ตายาย จึงกลายเป็นวิถีชีวิตชุมชนชนบทในปัจจุบัน

5. ด้านเศรษฐกิจในครอบครัวพบว่าบางครอบครัวมีเศรษฐกิจในครอบครัวไม่ดี ทำให้สมาชิกมีความสำนึกต่อบทบาทของตนที่จะต้องช่วยเหลือแบ่งเบาภาระหัวหน้าครอบครัว (พ่อ แม่) โดยการช่วยแบ่งเบาภารกิจต่างๆ เช่นเรียนรู้การทำงานบ้านต่างๆ การเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆในชุมชนแทน การ

ช่วยเหลือทำงานตามไรรู้ว่า เนื่องจากสมาชิกในครอบครัวเห็นว่าพ่อแม่ต้องทำงานหนัก จึงอยากช่วยเหลือพ่อแม่ซึ่งทำงานหนักเพื่อลูก ให้พ่อแม่มีความสุขมากขึ้นทุนทางเศรษฐกิจในครอบครัวที่หล่อเลี้ยงครอบครัวและสืบทอดต่อกันมา อาชีพต่างๆในครอบครัวที่ทำมานาน สิ่งต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นแหล่งเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวที่แข็งแกร่งของสมาชิกต่อไปในอนาคต

6. ความสำคัญที่ดีในความกตัญญูรู้คุณของสมาชิกในครอบครัว เช่นบิดา มารดา ผู้ปกครองที่เลี้ยงดูตนมาด้วยความลำบาก อยากให้ท่านเหล่านี้มีความสุข

ประเด็นต่างๆเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยภายในที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ของสมาชิกในครอบครัวและชุมชนที่จะสร้างความร่วมมือในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้นแก่ครอบครัวและชุมชนต่อไป

2. ปัจจัยภายนอกครอบครัว

1. ผู้นำชุมชน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ผู้นำต่าง ๆ รวมทั้งปราชญ์ในชุมชนเป็นคนมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีศักยภาพและความพร้อมเป็นคนที่เสียสละสูงทั้งผลประโยชน์ส่วนตัวและเพื่อส่วนรวม เป็นแบบอย่างในการเป็นผู้นำครอบครัว กระตุ้นแนวคิด สร้างจิตสำนึกให้แก่สมาชิกในชุมชน ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในการร่วมกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในครอบครัว ชุมชน เป็นแบบอย่างที่ดี เข้มแข็ง เข้าถึงสมาชิกในชุมชนทุกครัวเรือนทำให้เกิดการพบปะกัน เป็นแบบอย่างในการเสียสละเพื่อส่วนรวมเอาใจใส่ต่อสมาชิกในครอบครัวให้โอกาสครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ผู้นำได้สร้างจิตสำนึกในการรับผิดชอบที่มีต่อครอบครัวและชุมชนของผู้นำและสมาชิกในครอบครัว เช่น โครงการชุมชนปลอดเหล้าถาวรของบ้านโนนมะเขือ โครงการธนาคารชุมชน ร้านค้าชุมชนเวียงเกษม หมู่ 11 เป็นต้น

2. สิ่งแวดล้อมภายในชุมชน มีผลกระทบต่อครอบครัวให้เกิดการมีส่วนร่วมเข้ามาทำให้สมาชิกในครอบครัวจัดการกับปัญหาต่าง ๆ อย่างมีส่วนร่วมทำให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคม เช่น ขยะในชุมชนมีมากกลิ่นเหม็นทำให้พวกเขาต้องลุกขึ้นมาจัดการกับขยะ เช่นชุมชนบ้านคูเมือง ได้ส่งเสริมการเก็บขยะให้เป็นระเบียบ เป็นต้น

3. เทคโนโลยีที่ทันสมัย ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อย่างรู้เท่าทัน เช่น โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต ทำให้สมาชิกบุตรหลานในครอบครัวเสพติดโดยขาดการเรียนรู้เท่าทันในการใช้ ทำให้ที่กลุ่มใจของบิดามารดา เกิดการมีส่วนร่วมในการที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สมาชิกในครอบครัว

4. องค์การในชุมชน เช่นสภาครอบครัวในชุมชน ศูนย์เรียนรู้ในชุมชน ศูนย์พัฒนาครอบครัวในชุมชนต้องได้รับ ส่งเสริมศักยภาพให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ และเป็นกลไกหนึ่งในการพัฒนาส่งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ครอบครัว ได้แก่

5. สถาบันทางศาสนาและการศึกษา . สถาบันทางศาสนาและการศึกษา เช่น วัด โรงเรียน ส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดความรักความอบอุ่น ทั้ง 5 ชุมชนจากการศึกษาพบกันเพื่อในการขับเคลื่อนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนเป็นเบื้องต้นที่เรียนรู้ปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อครอบครัวและชุมชน จนกระทั่งนำสถานการณ์ทางสังคมต่างๆ ไปเสนอในเวทีประชุมของชุมชนเพื่อกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมที่จะช่วยกันป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นผู้นำทางการศึกษา พระสงฆ์ และผู้นำครอบครัวชุมชน เป็นต้น

6. หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และ อื่น ๆ เช่น สถานีนามัยสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ สนับสนุนทางด้านวิชาการสาธารณสุขในการดูแลตนเองและครอบครัว ด้านการเงินและวัสดุในการจัดทำกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ในชุมชน ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมการสร้างภูมิคุ้มกันทางครอบครัวได้อย่างยั่งยืน

7. หน่วยงานทางสังคมต่าง ๆ ทุกภาคส่วน ทั้งภายในและภายนอกทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ประชาชน สนับสนุนทั้งสนับสนุนวิชาการ งบประมาณต่าง ๆ ในครอบครัวและชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่ครอบครัวในชุมชนของตนเอง

8. ครอบครัวและชุมชน ต่างร่วมกันสอดส่องดูแลเพื่อป้องกันเฝ้าระวังปัญหาต่าง ๆ ไม่ให้กระทบต่อครอบครัวในชุมชน

9. ทุนทางเศรษฐกิจที่เป็นผลผลิตจากสมาชิกในครอบครัวและชุมชน เช่น กองทุนทางสังคมอื่นๆ กลุ่มออมทรัพย์ ร้านค้ากองทุน ธนาคารชุมชน กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มสานตะกร้า กลุ่มหัตถกรรมเครื่องประดับจากดอกไม้ กลุ่มออมทรัพย์ มีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมและมีส่วนร่วมทำให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมขึ้นแก่สถาบันครอบครัว

10. ผลประโยชน์ของครอบครัวในชุมชน ที่ทำให้ครอบครัวมีความสุขทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชุมชนมีมูลค่าเพิ่มที่ดี มีชื่อเสียง ผลประโยชน์จากแผนงานโครงการนี้เกิดจากคนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมและเป็นประโยชน์ต่อครอบครัวของตัวเองมักจะไปกระตุ้นให้เกิดการเข้ามามีส่วนร่วมในการรักษาจัดการเกิดประโยชน์ต่อครอบครัวของตนเองและชุมชน แผนงานที่เกิดจากชุมชนและโครงการที่ชุมชนมีความต้องการมักเกิดการมีส่วนร่วมที่ดี

3. ปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี สรุปได้ว่า-

1. ปัญหาและอุปสรรคที่ครอบครัวสามารถจัดการได้

2. ปัญหาอุปสรรคที่ครอบครัวไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง

3.1. ปัญหาและอุปสรรคที่ครอบครัวสามารถจัดการได้

1. สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครอบครัว มีวิถีชีวิตที่เร่งรีบขวนขวายในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดการเอาใจใส่กันและกันต่างคนต่างทำบทบาทหน้าที่ของตนเอง ละเลยเอาใจใส่เรื่องเล็กๆ น้อยในครอบครัว

2.ภาวะหนี้สินของประชากรในปัจจุบันมีสูงมากทุกคนต่างมุ่งสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวมากกว่าที่จะเสียสละการสร้างการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ

3.ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่สถาบันครอบครัวยังมีน้อย เช่น การมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ เช่น ถนนทางเดิน หน้าบ้านขาดการดูแลเอาใจใส่ที่จะทำความสะอาดให้สวยงาม เป็นต้น

4.สมาชิกในครอบครัวขาดความสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกของสมาชิกในครอบครัวให้ประพฤติตนตามศาสนาของตนเองและจริยธรรมตามฮีตสิบสองครองสิบสี่

5.เงื่อนไขด้านเวลาในปัจจุบันเป็นอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วม

6.แนวคิดดั้งเดิมของการแยกเพศชาย หญิงทำให้เกิดการเรียนรู้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

7.ขาดการประชุมปรึกษาหารือกันภายในครอบครัว

3.2.ปัญหาอุปสรรคที่ครอบครัวไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง

1. แผนงานโครงการ ที่มีมาจากภายนอกชุมชนให้ชุมชนปฏิบัติตาม มักทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ

2. เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เกิดการบริโภคนิยมและอยากได้โดยการขาดความรู้เท่าทัน ทำให้ขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในครอบครัว ส่งผลกระทบที่ดีต่อครอบครัวเป็นเหตุทำให้เกิดแรงจูงใจทำให้ขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทางครอบครัว

3.เงื่อนไขด้านเวลาในการประกอบอาชีพบางครอบครัวต้องรีบในการประกอบอาชีพ ทำงานหนัก แต่ผลตอบแทนต่ำสมาชิกในครอบครัวต่างรับภาระและบทบาทหน้าที่อย่างเร่งรีบทำให้สมาชิกในครอบครัวไม่พร้อมหน้า เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาการมีส่วนร่วมในครอบครัว

4. เงื่อนไขทางการศึกษา ยังมีประชากรบางครอบครัวที่ไม่รู้หนังสือ ขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

5. วิธีการประกอบอาชีพของประชากรในชุมชนที่มีอาชีพพึ่งธรรมชาติทำให้รายได้ต่ำ

6. การใช้ประโยชน์จากที่ดินเช่นที่ดินทำนาทำสวนขาดการพัฒนาการผลิตสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว

7. ขาดการส่งเสริมการรวมกลุ่มในกิจกรรมด้านอาชีพต่างๆ เช่นการฝึกอาชีพเสริมในครัวเรือน การฝึกอาชีพด้านต่างๆให้เกิดรายได้

8. สภาพเศรษฐกิจในครอบครัวทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องเร่งรีบประกอบอาชีพ ทุกคนในครอบครัวต่างมีบทบาทภารกิจแตกต่างกัน ขาดความสนใจในการมีส่วนร่วมที่ทำให้เกิดภูมิคุ้มกันที่ดี

4.แนวทางแก้ไขปัญหาลุทธิ

จากการสนทนากลุ่มและการถอดบทเรียน ประชุมเชิงปฏิบัติการ และสนทนากลุ่มที่ใช้วิธีที่ดีที่สุดในแนวทางแก้ไขปัญหาลุทธิการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน พบว่า-

1.ผู้นำ ผู้ปกครองบิดามารดา ต้องสอนบุตรหลานโดยการปฏิบัติให้เป็นแบบอย่างที่ดีของบุตรหลาน โดยการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมเปิดกว้างยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไม่บังคับให้ลูกปฏิบัติตามใจตนเอง ส่งเสริมให้สมาชิกบุตรหลานในครอบครัวค้นหาศักยภาพของตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในครอบครัว เปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีแก่ครอบครัว คุยกันหาข้อตกลงที่มีเหตุผลพูดคุยหาเหตุผลให้ลูกเชื่อฟัง ยกตัวอย่างให้ลูกเห็นทั้งสองด้าน ความอบอุ่นแก่ครอบครัวอบรมลูกหลานให้ลูกต้องสร้างจริยธรรมให้ครอบครัว และ ชุมชน , ผู้ปกครองกับนักเรียนต้องประสานกันโดยการเรียนโรงเรียนใกล้บ้าน มีการอบรมกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกให้เข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่เป็นจริง

2. ผู้นำผู้ปกครองบิดามารดา ต้องส่งเสริมให้ลูกเกิดการเรียนรู้ในการแยกแยะสิ่งไหนที่ดี สิ่งไหนไม่ดีให้เกิดการคิดวิเคราะห์แยกแยะนำแต่สิ่งที่ดีมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน. ความไม่กล้าของเด็กและเยาวชน พ่อแม่เป็นเพื่อนของลูกได้เกือบทุกเรื่องมีความเป็นเพื่อนได้จึงอยากให้ลูกหลานสามารถปรึกษาหารือได้ทุกเรื่อง และกล้าปรึกษากับพ่อแม่ พ่อแม่ผู้ปกครองควรเฝ้าระวังไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆแก่สมาชิกในครอบครัวครอบครัวและชุมชนร่วมกันจัดกิจกรรมวันเด็กในชุมชนบ้าง กระจายการจัดงานลงไปถึงชุมชนมีการส่งเสริมกิจกรรมกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ (สัปดาห์ ละ 1 วัน)

3. สมาชิกต้องร่วมกันรักษาผลประโยชน์ใน ต่างๆในครอบครัวและชุมชน ครอบครัว เช่น การตรงต่อเวลาต่อลูกค้าในการค้าขาย กรณีการค้าขายมีธนาคารกองทุนหมู่บ้านเป็นแหล่งเรียนรู้ในการเก็บออม และเข้าถึงแหล่งทุน

4.ส่งเสริมครอบครัวให้เกิดการเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆให้ทุกคนมีส่วนร่วม เช่น จัดหาแหล่งอาชีพเสริม จัดอบรมครอบครัว (พ่อ - แม่ - ลูก) จัดให้การศึกษาหาแหล่งเงินทุนที่ไม่มีดอกเบี้ยให้ประชากรในชุมชนเข้าถึงการบริการแหล่งทุน. ส่งเสริมกลุ่มอาชีพสตรี เช่น ปลูกเห็ด ซักยาระบายล้างจาน เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่เนื้อเลี้ยงหมู เลี้ยงปลา ปลูกพืชผักผลไม้ ในครอบครัวให้เกิดการมีส่วนร่วม เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัว การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย สนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการทำงานสร้างอาชีพให้เกิดรายได้

5. ด้านสุขภาพส่งเสริมการเรียนรู้การดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวทุกคนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัว โดยการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชนในการให้ครอบครัวบริโภคอาหารครบ 5 หมู่ การดูแลตนเองโดยการออกกำลังกาย หมั่นตรวจสุขภาพประจำปี เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางร่างกายให้แข็งแรง

6. มีแผนงานอันเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชากรในชุมชนมีจิตสำนึกต่อสาธารณะ รับผิดชอบต่อสังคม ละเลิกลายมุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและเกิดการยอมรับ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เช่นการอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นต่างๆรอบครัวที่เข้มแข็งเป็นรูปธรรม

7. ในชุมชน มีกลุ่มปรีชาแนะนำครอบครัวที่ประสบปัญหาต่างๆแก่กันและกันด้วยความเอื้ออาทรต่อกันและกันในชุมชน

แนวทางการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ดังกล่าวครอบคลุมวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชน เป็นการให้การเรียนรู้ในการประพฤติปฏิบัติต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม ให้เกิดการเรียนรู้ในการหาอาชีพ การเข้าถึงแหล่งทุน การหารายได้ การเก็บออม การดูแลสุขภาพ การเป็นคนมีคุณธรรม และจริยธรรม แนวทางแก้ไขให้เกิดการมีส่วนร่วมในครอบครัวและชุมชนดังกล่าวของ 5 ชุมชน นับได้ว่า เป็นแนวทางในการสร้างให้ประชากรในครอบครัวและชุมชนเกิดจิตสำนึกต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้นทั้งทางด้านจริยธรรม เศรษฐกิจ สังคมและสุขภาพในตนเอง จนเกิดเป็นภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งต่อไป

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาและวิจัย กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน ของ 5 ชุมชนพบว่า กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่สถาบันครอบครัว ในชุมชน 5 แห่งมีความเหมือนกันและความต่างกันในประเด็นต่างๆดังนี้.-

ความเหมือนและความต่างกันของการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัว 5 แห่งดังนี้.-

1. ความเหมือน

1. ทั้ง 5 ชุมชน มีพัฒนาการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนมาจากการพัฒนาการทางพัฒนาสังคมและชุมชนมานาน จากการกระตุ้นแนวคิด การสร้างจิตสำนึกในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชน โดยผู้นำในชุมชนมีการกระตุ้นแนวคิดการสร้างจิตสำนึกให้แก่สมาชิกในชุมชน ได้แก่หัวหน้าครอบครัวได้มีส่วน กระตุ้นให้ครอบครัวได้รับทราบเกี่ยวกับสภาพปัญหาทางสังคมต่างๆ ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ได้เกิดการเรียนรู้ ในสภาพแวดล้อมของครอบครัว

2. การเรียนรู้ของผู้นำครอบครัวและสมาชิกในครอบครัว ในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน จากการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อมของครอบครัว เครือญาติ ชุมชนท้องถิ่น ผ่านขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆในครอบครัวและชุมชน ตามกิจกรรมประเพณี ฮีตสิบสองครองสิบสี่ที่ปฏิบัติกันมาสืบทอดต่อไป

3. การเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่เกิดจากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เช่นยุทธศาสตร์ชุมชน / แผนงาน โครงการต่างๆที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชากรในชุมชน เกิดทักษะในการดำเนินกิจกรรม นำมาสู่การสร้างสรรค์ครอบครัวให้เกิดความเข้มแข็ง มีภูมิคุ้มกันทางครอบครัวที่ดี

4. สมาชิกมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมค้นหาความจริงของปัญหาต่างๆที่กระทบต่อครอบครัวในชุมชน สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆในการเรียนรู้ค้นหาความจริงของปัญหา สาเหตุของปัญหา แนวทางแก้ไขปัญหของครอบครัว

5. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดทำยุทธศาสตร์ชุมชน/แผนงาน/โครงการต่างๆในชุมชน มีผลต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัว

6. การเรียนรู้ที่จะติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการกิจกรรมต่างๆในชุมชน ทำให้ครอบครัวได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน

7. การเรียนรู้จากการมีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพของครอบครัวและชุมชน จากกิจกรรมต่างๆทำให้เกิดการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวในชุมชน

8. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และค้นหาศักยภาพของครอบครัวในชุมชน ที่มีกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆที่ผ่านมาอาจมีความเหมือนกันในกระบวนการถ่ายทอดและการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

9. ครอบครัวทั้ง 5 ชุมชนมีความเหมือนกันในการรับรู้ข่าวสารบ้านเมืองจากสถานีโทรทัศน์ระบบจานดาวเทียมอย่างเท่าเทียมกันตามศักยภาพของของครอบครัวสมาชิกในชุมชน

10. สภาพปัญหาแนวโน้มความรุนแรงที่กระทบต่อสถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่งมีความ เหมือนกัน ด้านเศรษฐกิจในครอบครัวมีรายได้ไม่น้อยไม่เพียงพอต่อรายจ่ายที่สูงขึ้น เด็กและเยาวชนมีวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป สอนยากคิดเกมออนไลน์ โทรศัพท์มือถืออินเทอร์เน็ตโดยขาดการวิเคราะห์

11. สาเหตุที่เกิดปัญหาทั้ง 5 ชุมชนจากการสรุปข้อมูลพบว่าปัญหาในชุมชนทั้ง 5 แห่งมีความคล้ายคลึงกันในสาเหตุหลักที่ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมในชุมชนจะมีสาเหตุความเป็นมาของปัญหาที่เหมือนกัน เช่น. - ผู้นำต้องเดินทางไปประกอบอาชีพยังต่างถิ่นหรือเมืองใหญ่เพื่อนำเงินมาใช้หนี้ ประกอบกับในชุมชนไม่มีงานทำขาดรายได้ เพราะไม่มีงานทำในหมู่บ้านขาดทุนทรัพย์- สินค้าที่ผลิตขึ้นมาในชุมชนได้ราคาต่ำเพราะขาดการอบรมพัฒนาฝีมือและการส่งเสริมขาดทุนทรัพย์ที่จะนำมาเป็นทุนในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้ รายรับไม่เพียงพอกับรายจ่าย ชุมชนชนบทขาดน้ำทำการเกษตรต้องอาศัยธรรมชาติคือฤดูฝนเท่านั้น ต้นทุนในการทำเกษตรสูงเช่นปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง ทำให้เกิดรายได้ต่ำ- ความยากจนไม่มีที่ดินทำกิน ขาดความอบอุ่นในครอบครัว (ผู้นำ) การว่างงาน ขาดการอบรมการสื่อสาร ความสามัคคีในครอบครัว การย้ายถิ่นฐาน (บุคคลต่างดาว)

2.ความต่างกัน

1.ด้านกิจกรรมที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัว 5 ชุมชนมีความแตกต่างกันในจุดเด่น เช่น ครอบครัวชุมชนบ้านโนนมะเขือเป็นชุมชนปลอดเหล้าถาวร ขณะที่ชุมชนบ้านเวียงเกษม เป็นชุมชนที่มีจุดเด่นด้านวิสาหกิจชุมชนร้านกองทุนรวมใจเวียงเกษม ธนาคารชุมชน และชุมชนหัวดอน เป็นชุมชนเด่นด้านกลุ่มออมทรัพย์ และชุมชนบ้านคูเมือง จะเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านการออมทรัพย์ และชุมชนหินสูงเป็นชุมชนชนบทที่มีความเป็นอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและความเป็นอยู่ที่พอเพียง เป็นต้น

2.สภาพปัญหาอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมของแต่ละชุมชนมีความแตกต่างกันตามบริบทของชุมชน ชุมชนที่อยู่ใกล้เขตเมืองวิถีชีวิตความเป็นอยู่อาจจะเร่งรีบไม่เหมือนกับชุมชนที่อยู่ไกลเมืองที่มีวิถีชีวิตขึ้นอยู่กับธรรมชาติมากกว่า เช่น ชุมชนบ้านหินสูง และชุมชนบ้านโนนมะเขือ และชุมชนบ้านเวียงเกษม อาจแตกต่างจากชุมชนคูเมือง ชุมชนหัวดอน เป็นต้น

3.ความแตกต่างทางสภาพภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อมของครอบครัว ประวัติความเป็นมาของชุมชน ฐานะเปียบชุมชน จารีตประเพณีของครอบครัว มีความแตกต่างกันในชุมชนระหว่างชุมชนที่อยู่ใกล้เมือง เช่นชุมชนบ้านหินสูง ชุมชนบ้านโนนมะเขือ และชุมชนบ้านเวียงเกษม กับชุมชนที่อยู่ไกลเมือง เช่นชุมชนบ้านหัวดอน กับชุมชนบ้านคูเมือง เป็นต้น

4.ความแตกต่างทางศักยภาพของแต่ละครอบครัวในชุมชน มีความแตกต่างกันในเรื่องของการเรียนรู้การสร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวเกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดี หลักวิธีการอบรมสั่งสอนการยึดถือปฏิบัติการสืบทอดของแต่ละครอบครัวในชุมชน จะมีความแตกต่างกันในระหว่างศักยภาพทางครอบครัวของชุมชนที่อยู่ใกล้เมือง เช่นชุมชนคูเมือง กับชุมชนบ้านหัวดอน และชุมชนที่อยู่ไกลเมือง อย่างชุมชนบ้านหินสูง ชุมชนบ้านหัวดอน และชุมชนบ้านเวียงเกษม เป็นต้น

5. ความแตกต่างทางศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจของครอบครัว การสร้างรายได้ การหารายได้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีมีความแตกต่างกัน เช่น ชุมชนใกล้เมือง มักจะมีการหารายได้เสริมที่หลากหลายจากการรับจ้าง ส่วนชุมชนที่ไกลเมืองอาจหารายได้จากของป่าซึ่งใช้เวลาอย่างมากแต่รายได้ไม่คุ้มกับเวลาที่เสียไปตลอดทั้งวัน เป็นต้น

6.ความแตกต่างทางเทคโนโลยีและการสื่อสารอาจมีความแตกต่างกันเช่นชุมชนหินสูง เทคโนโลยีการสื่อสารยังมีปัญหาอุปสรรค การสื่อสารจึงเกิดปัญหา ขณะที่ชุมชนใกล้เมืองมีการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย เช่นมีโทรศัพท์พื้นฐานตามศักยภาพของครอบครัว มีอินเทอร์เน็ตใช้ มีโทรศัพท์มือถือ การติดต่อสื่อสารไปมาสะดวกกว่าชุมชนไกลเมืองซึ่งมีพาหนะเข้าออกพื้นที่เป็นช่วงเวลาเท่า

อภิปรายผล

การศึกษาและวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี ดังกล่าวมา มีจุดมุ่งหมายในการศึกษาและวิจัยกระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวในชุมชนชนบท 5 แห่งมีขั้นตอนหรือแนวทางเกิดจากอะไรบ้าง มีปัจจัยหรือองค์ประกอบอะไรอะไรที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งนี้และปัญหาอุปสรรคอย่างไรและมีแนวทางแก้ไขอย่างไรบ้าง เป็นการศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วม โดยมุ่งประเด็นศึกษาทางสังคมวิทยา กระบวนการศึกษา นี้ จึงมีทั้งการเรียนรู้ไปด้วยและการวิจัย โดยใช้แนวคิดต่างๆและทฤษฎีทางสังคมวิทยามาเป็นกรอบในการศึกษา โดยมีขั้นตอนต่างๆในการศึกษาและการเรียนรู้ร่วมด้วย ผลการศึกษาพบว่า.-

ชุมชนชนบท 5 แห่ง ของจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นเขตชุมชนใกล้เมือง 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบ้านหัวดอน หมู่ 2 ตำบลหัวดอน อำเภอเขื่องใน ชุมชนบ้านคูเมือง หมู่ที่ 4 ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ และชุมชนใกล้เมือง 3 ชุมชนคือ ชุมชนบ้านโนนมะเขือ หมู่ 5 ตำบลกาบีน อำเภออุบลราชธานี ชุมชนบ้านหินสูง หมู่ 5 ตำบลช่องเม็ก อำเภอสิรินธร ชุมชนบ้านทุ่งเกษม หมู่ 11 ตำบลเมืองเดช อำเภอเดชอุดม เป็นชุมชนที่มีลักษณะเด่นเฉพาะตัวในระดับหนึ่งที่มีองค์ความรู้ด้านภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวที่ผ่านมามีกิจกรรมด้านต่างๆจนเกิดเป็นครอบครัวในชุมชนที่มีความเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันในระดับหนึ่ง การสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวของพวกเขาจึงเกิดจากเกิดจากการเรียนรู้ในการจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในชุมชนดั้งเดิม และการเรียนรู้ใหม่ในการวิเคราะห์ปัญหาแนวโน้มความรุนแรงของสภาพปัญหาผลกระทบที่มีต่อครอบครัวและชุมชนความทุกข์ สุข ของครอบครัว ความคาดหวังของครอบครัวแนวทางแก้ไขปัญหาแห่งทุกข์โดยทั้ง 5 ชุมชนจัดทำแบบฝึกหัดการเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ผ่านกิจกรรมโครงการที่หลากหลายเช่นชุมชนหัวดอนจัดทำโครงการด้านส่งเสริมการสืบทอดประเพณีการร้องสรภัญญะ ชุมชนบ้านหินสูง โครงการมีส่วนร่วมในการสืบสานหัตถกรรมจักสานในชุมชน ชุมชนบ้านคูเมือง ส่งเสริมการอบรมครอบครัวในชุมชน ชุมชนบ้านเวียงเกษม สืบทอดการส่งเสริมครอบครัวและชุมชนเรียนรู้ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นตามฮีตสิบสองครองสิบสี่ เป็นต้น กิจกรรมที่ครอบครัวและชุมชนได้เรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการเรียนรู้ในการป้องกันแก้ไขปัญหาต่างๆ และป้องกันไม่ให้เกิดเป็นผู้ถูกผลกระทบจากปัญหาต่างๆที่มีมากขึ้น จากบทเรียนในการศึกษาวิจัยดังกล่าวทำให้ทราบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมเกิดขึ้นหลากหลายจากข้อค้นพบในประเด็นต่างๆดังต่อไปนี้

1.กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวจะเกิดขึ้นได้พบว่ามีขั้นตอนในแนวทางต่อไปนี้.-

1. ผู้นำและสมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการปรึกษาปัญหาและเรียนรู้สภาพแวดล้อม การเกิดขึ้น การดำรงอยู่และพัฒนาการของครอบครัวตนเอง เครือญาติ ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี กฎระเบียบและการสืบทอด

2. ผู้นำและสมาชิกในครอบครัวเรียนรู้ในการพิจารณาปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันในครอบครัว ผ่านกิจกรรมต่างๆและจากต้นทุนทางสังคมที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชน เช่น ทุนทางสังคมด้านบุคคล ด้านกลุ่มทางเศรษฐกิจและสังคม ต่างๆ

3. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้เรียนรู้ร่วมกันจากการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียผ่านกิจกรรมด้าน ยุทธศาสตร์ชุมชน/แผนงาน/โครงการต่างๆในชุมชน มีผลต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ ครอบครัวของประชากรในชุมชนชนบท

4. สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการค้นหาความจริงของปัญหาครอบครัว สภาพ ปัญหาแนวโน้มความรุนแรงที่กระทบต่อครอบครัวในชุมชนและแนวทางแก้ไขปัญหาของ ครอบครัว

5. การเรียนรู้ในการจัดทำโครงการและดำเนินงานตามโครงการและติดตามประเมินผลการ ดำเนินโครงการอย่างมีส่วนร่วมในชุมชน

6. การเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการประเมินศักยภาพของครอบครัวและชุมชนผ่านโครงการ กิจกรรมต่างๆเกี่ยวกับการพัฒนาครอบครัวในชุมชน 7. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และค้นหา ศักยภาพของครอบครัวในชุมชน

7. การมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และค้นหาศักยภาพของครอบครัวในชุมชน

2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งพบว่า.-

ปัจจัยภายในได้แก่ ผู้นำในครอบครัวเอาใจใส่ในการกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกแก่สมาชิกใน ครอบครัวให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในครอบครัว ทั้งการเรียนรู้ในสภาพแวดล้อม ครอบครัวตนเอง เครือญาติ ประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และการสืบทอด อาชีพสร้างรายได้ การแบ่งเบาภาระและกิจกรรมต่างๆของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวได้เรียนรู้บทบาท หน้าที่และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ให้ดีที่สุด ผลประโยชน์ของครอบครัว ปัจจัยภายนอกได้แก่การมีส่วน ร่วมในกิจกรรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข่าวสารจากผู้นำในชุมชน ปราชญ์ชุมชน ผู้รู้ในชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชน สื่อสารมวลชน และแผนงาน โครงการที่หลากหลายในชุมชน ผลประโยชน์ของชุมชน

3. ปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนจากการสอบถาม การสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ พบว่า-

1. ปัญหาและอุปสรรคที่ครอบครัวสามารถจัดการได้ เช่นสภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครอบครัวภาวะหนี้สินของประชากรที่มากมาย

สภาพทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครอบครัว มีวิถีชีวิตที่เร่งรีบขวนขวายในการประกอบอาชีพหาเลี้ยงครอบครัว ทำให้ครอบครัวขาดการเอาใจใส่กันและกันต่างคนต่างทำบทบาทหน้าที่ของตนเอง ละเลยเอาใจใส่เรื่องเล็กน้อยในครอบครัวความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้แก่สถาบันครอบครัวยังมีน้อยการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาสิ่งสาธารณประโยชน์ เช่นถนนทางเดิน หน้าบ้าน ขาดการดูแล สมาชิกในครอบครัวขาดความสำนึกในการปลูกฝังจิตสำนึกของสมาชิกในครอบครัวให้ประพฤติตนตามศาสนาของตนเองและจริยธรรม ตามฮีตสิบสองครองสิบสี่ ด้านเวลาในปัจจุบันเป็นอุปสรรคในการสร้างการมีส่วนร่วม แนวคิดดั้งเดิมของการแยกเพศชาย หญิงทำให้เกิดการเรียนรู้ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขาดการประชุมปรึกษาหารือกันภายในครอบครัว สิ่งต่างๆเหล่านี้จะถูกขจัดปัญหาออกไปโดยครอบครัวสมาชิกร่วมกันแก้ไขได้

2. ปัญหาอุปสรรคที่ครอบครัวไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยตนเอง

ในประเด็นดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นประเด็นที่เป็นปัญหาระดับโครงสร้างอันมีระเบียบกฎหมายต่างๆเข้ามาแก้ไขจากหลายฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชนและประชาชนร่วมกัน เช่น - แผนงานโครงการ ที่มีมาจากภายนอกชุมชนให้ชุมชนปฏิบัติตาม มักทำให้ไม่ได้รับความร่วมมือในการขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จอย่างเต็มที่ ที่ดินทำนาทำสวนขาดการพัฒนาการผลิตสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวทุกด้าน การศึกษา ยังมีประชากรบางครอบครัวที่ไม่รู้หนังสือ ขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านต่างๆในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา- เทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้เกิดการบริโภคนิยมและอยากได้โดยการขาดความรู้เท่าทัน ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างสมาชิกในครอบครัว ขาดความอบอุ่น ขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ส่งผลกระทบที่ดีต่อครอบครัวเป็นเหตุทำให้เกิดแรงจูงใจทำให้ขาดการเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทางครอบครัวเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่ครอบครัวในชุมชนเป็นต้น

ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น ดังกล่าวอาจนับได้ว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่งในการเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีแก่สถาบันครอบครัวเป็นอย่างมากในปัจจุบัน

4. แนวทางแก้ไขปัญหาลุ่มอุปสรรค

จากการสนทนากลุ่มและการถอดบทเรียน ประชุมเชิงปฏิบัติการ และสนทนากลุ่มที่ใช้วิธีที่ดีที่สุดในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า.-

- ผู้นำครอบครัว และสมาชิกทุกคนในครอบครัวและชุมชน ต้องส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติเป็นตัวอย่างแก่บุตรหลาน โดยการส่งเสริมให้สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมเปิดกว้างยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างไม่บังคับให้ลูกปฏิบัติตามใจตนเอง ส่งเสริมให้สมาชิกบุตรหลานในครอบครัวค้นหาศักยภาพของตนเอง ส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของสมาชิกในครอบครัว เปิดโอกาสให้พวกเขาได้มีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ดีแก่ครอบครัว ทุกระดับไม่เลือกเพศเลือกวัยให้สมาชิกทุกคนเกิดการเรียนรู้ในครอบครัวและชุมชนร่วมกัน ต้องส่งเสริมให้ลูกเกิดการเรียนรู้ในการแยกแยะสิ่งไหนที่ดี สิ่งไหนไม่ดีให้เกิดการคิดวิเคราะห์แยกแยะนำแต่สิ่งที่ดีมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน

- ผู้นำครอบครัวและสมาชิกควรเฝ้าระวังไม่ให้เกิดปัญหาต่างๆแก่สมาชิกในครอบครัว ส่งเสริมการแสดงออกและการช่วยเหลือตนเองของเด็กและเยาวชน พ่อแม่เป็นเพื่อนของลูกได้เกือบทุกเรื่อง มีความเป็นเพื่อนได้จึงอยากให้ลูกหลานสามารถปรึกษาหารือได้ทุกเรื่อง และกล้าปรึกษากับพ่อแม่

- ผู้นำครอบครัวสมาชิกต้องมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาผลประโยชน์ในครอบครัว เช่นการตรงต่อเวลาต่อลูกค่าในการค้าขาย กรณีการค้าขาย ช่วยกันสอดส่องดูแลเหตุการณ์ผิดปกติต่างๆที่เป็นอันตรายแก่ชุมชน

- ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมร่วมมือในการจัดหาแหล่งเงินทุนที่ไม่มีดอกเบี้ยให้แก่สมาชิกในชุมชน พยายามลดต้นทุนในการผลิต หาสีพเสริม ส่งเสริมกลุ่มอาชีพสตรี(กลุ่มแม่บ้าน) เช่น - ปลูกเห็ด ซ้อขยะ น้ายาล้างจาน เลี้ยงไก่เนื้อ เลี้ยงปลา เพื่อสร้างรายได้แก่ครอบครัว การสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการทำงานสร้างอาชีพให้เกิดรายได้ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายแก่ประชากรในชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ให้เกิดมีธนาคารกองทุนหมู่บ้าน

- ด้านสุขภาพ ครอบครัวมีความใส่ใจในการประทานอาหารให้ครบ 5 หมู่ ส่งเสริมครอบครัวร่วมกับการออกกำลังกายร่วมกัน หมั่นตรวจสุขภาพ มีสถานออกกำลังกายในชุมชน

- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนงานที่เกิดจากชุมชนในชุมชนมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคม ละเลิกอบายมุข รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้เกิดภูมิคุ้มกันทางสังคมรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและเกิดการยอมรับ กระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้ เช่นการอบรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นต่างๆ มีการอบรม กระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกให้เข้าใจในปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานการดำเนินชีวิตที่เป็นจริง

- กระจายการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่างๆลงสู่ครอบครัวในระดับชุมชนร่วมกัน เช่นการจัดกิจกรรมวันเด็กในชุมชนบ้าง กระจายการจัดงานลงไปถึงชุมชนมีการส่งเสริมกิจกรรมกิจกรรมครอบครัวสัมพันธ์ (สัปดาห์ ละ 1 วัน)

-ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ มีกลุ่มปรึกษาแนะนำครอบครัวที่ประสบปัญหาต่างๆแก่กัน และกันในชุมชน โดยความเอื้ออาทรต่อกันและกันในชุมชน

ความเหมือนและความต่างกัน

จากการวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมดังกล่าวทั้ง 5 ชุมชน แม้ว่าจะตั้งอยู่ในภูมิศาสตร์ที่ต่างกันทำให้เห็นข้อเหมือนกันและต่างก็ตามแต่โดยรวมแล้ววิถีการดำเนินชีวิตจะไม่แตกต่างกัน สภาพสังคมชาวอีสานที่มี ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมชุมชนและจารีตที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน แต่กระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่เด่นชัดเกิดจากผู้นำทั้งบ้าน วัด โรงเรียน ร่วมกันกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตให้สำนึกถึงการมีส่วนร่วมในการทำให้ครอบครัวเข้มแข็ง ต่างกันตรงที่การนำกิจกรรมใดเป็นกลยุทธ์ในการสร้างกิจกรรมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนให้เกิดขึ้นสอดคล้องกับบริบทของชุมชนของตนเอง

จะเห็นว่าแนวทางการส่งเสริมให้เกิดการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนดังกล่าวเกิดจากแนวคิดการมีส่วนร่วม เป็นภารกิจของทุกคน ต้องให้ความสนใจใส่ใจ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นได้ในสังคม แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม

ผลการศึกษาดังกล่าวได้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดต่างๆ ทั้งด้านครอบครัว ที่ว่า ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานของมนุษย์ มีหน้าที่ให้การเลี้ยงดูและอบรมสมาชิกในครอบครัว การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวจึงเป็นเรื่องของทุกภาคส่วนที่จะต้องร่วมมือกัน เพราะฉะนั้นภูมิคุ้มกันทางสังคมจะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอยู่บนพื้นฐานความแข็งแรงของครอบครัวก่อนถ้าหากครอบครัวมีความแข็งแรง ในสังคมปัจจุบันแม้จะมีเหตุการณ์ทางสังคมที่รุนแรงเข้ามากระทบแต่การที่ครอบครัวแข็งแรงมีภูมิคุ้มกันก็จะทำให้สมาชิกครอบครัวรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถรับมือกับปัญหาต่างๆได้อย่างยั่งยืน ภูมิคุ้มกันทางสังคมจึงเปรียบเสมือนวัคซีนทางสังคมที่สมาชิกครอบครัวได้รับ และมีความสมบูรณ์พร้อมรับมือกับสถานการณ์ทางสังคมต่างๆอย่างเข้มแข็ง ครอบครัวจึงเปรียบเสมือนตึกที่มีโครงสร้างที่แข็งแรง สามารถรับมือกับคลื่นยักษ์สึนามิได้อย่างแข็งแรง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของครอบครัวและชุมชน การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆต้องเกิดจากสมาชิกในครอบครัวทุกระดับได้เกิดการเรียนรู้การมีส่วนร่วม เป็นภารกิจของทุกคน ต้องให้ความสนใจใส่ใจ เพื่อก่อให้เกิดประสิทธิภาพขึ้นได้ในสังคม แต่ทั้งนี้จะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม แนวความคิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

กล่าวได้ว่า การสร้างคุณค่าให้กับผู้มีส่วนได้เสีย และผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยเปลี่ยนแปลงจากการใช้อำนาจครอบ มาใช้อำนาจร่วมกัน ในการตัดสินใจ หรือดำเนินกิจการ หรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อแสวงหาทางออก หรือขับเคลื่อนสถานการณ์เหล่านั้นด้วยกัน ในลักษณะของภาคี หรือรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่

สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย และทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่ว่าการใช้บทบาทหน้าที่ของตน การบูรณาการของครอบครัวและชุมชน ในการปรับตัวเข้าหากัน การมีค่านิยมของครอบครัวในชุมชนและสมาชิกในครอบครัวมีการยอมรับซึ่งกันและกัน การใช้กฎระเบียบของสังคม การกำหนดสถานภาพและผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ป้องกันไม่ให้เกิดความตึงเครียดในสังคมและทำให้สังคมมีคุณภาพ

จากผลการศึกษาวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชนบท 5 แห่งของจังหวัดอุบลราชธานี มีขั้นตอนแนวทางในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมที่ผ่านมาจากการกระตุ้นนำแนวคิดสร้างจิตสำนึก ให้เกิดขึ้นอันสืบเนื่องมาจากการเรียนรู้ถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆที่เปลี่ยนแปลงไป จนสามารถนำไปแพร่ขยายสู่แนวทางการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นต่อครอบครัวในชุมชน 5 แห่งผ่านกิจกรรมต่างๆ อันหลากหลายตามลักษณะเด่นของแต่ละชุมชน จนปัจจุบันสามารถที่หาครอบครัวตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมออกมาได้และมีเกณฑ์การวัดครอบครัวที่มีแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดให้เห็นเป็นรูปธรรมโดยสามารถดึงศักยภาพต่างๆที่มีอยู่ขึ้นมาเป็นแบบอย่างและพัฒนาการมีส่วนร่วมดังกล่าวไปสู่ชุมชนที่มีมูลค่าเพิ่มในด้านต่างๆได้ ผลของการศึกษาและวิจัยกระบวนการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวที่ปรากฏในประเด็นต่างๆดังกล่าวสอดคล้องกับกรอบแนวคิดของการมีส่วนร่วมและทฤษฎีทางครอบครัวตลอดจนทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยมที่กล่าวมาแล้วข้างต้นทำให้เกิดครอบครัวมีภูมิคุ้มกันที่ดีและสังคมเกิดสมดุล

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและแผนงาน

1. จากการศึกษาวิจัยดังกล่าว ปรากฏการณ์ทางสังคมต่างๆในปัจจุบันที่เกิดขึ้นล้วนมีบ่อเกิดจากสภาพปัญหาทางครอบครัวที่ขาดภูมิคุ้มกันเปรียบเสมือนร่างกายของมนุษย์ที่ขาดคุณภาพทำให้ส่วนใดส่วนหนึ่งทำงานบกพร่อง ทำให้เกิดปัญหาต่างๆตามการพัฒนาที่เป็นองค์รวมที่เริ่มต้นจากครอบครัวยังมีน้อยมาก ส่วนใหญ่จะแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุโดยขาดการป้องกันปัญหาที่ต้นเหตุ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรที่ต้นเหตุจึงควรมาจากการกระตุ้นแนวคิดสร้างจิตสำนึกความเป็นสถาบันครอบครัวให้เข้มแข็ง ให้ครอบครัวมีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่แข็งแกร่ง โดยใช้การเรียนรู้กระตุ้นแนวคิด สร้างจิตสำนึกการจัดการปัญหาต่างๆของครอบครัวแบบมีส่วนร่วมและเป็นองค์รวม

2. ทิศทางของการพัฒนาแผนงานโครงการ ทั้งหลายในสังคมปัจจุบันควรมุ่งเน้นไปในระบบครอบครัวให้เกิดการเรียนรู้สภาพทั่วไปของครอบครัวตนเอง เครือญาติ สภาพแวดล้อมต่างๆ ในครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมการพัฒนากลไกด้านแผนงาน/โครงการที่มีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้ในสภาพปัญหาของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่มีผลกระทบต่อ

สถาบันครอบครัวในชุมชน และพวกเขาจะจัดการสภาพปัญหาต่างๆ ได้อย่างไร เพื่อเกิดการเรียนรู้การค้นหาคำจริงต่างๆ ก็จะเกิดเป็นองค์ความรู้ของสมาชิกในชุมชน โดยมีนักพัฒนาชุมชนคอยแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอย่างใกล้ชิด

ข้อเสนอแนะในการนำไปปฏิบัติ

ควรนำกระบวนการวิจัยการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชนชนบท ขยายผลไปสู่การปฏิบัติงานในระดับท้องถิ่นและชุมชนให้มากขึ้น ในการสร้างพลังการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่จะจัดการองค์ความรู้ที่มีอยู่ในครอบครัวและชุมชนที่หลากหลายได้เรียนรู้ผลกระทบที่เกิดขึ้นแก่สถาบันครอบครัวของพวกเขาเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นในครอบครัวและชุมชนให้ครอบครัว มีภูมิคุ้มกันที่จะยืนหยัดรับมือต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ที่มีความรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นอย่างกล้าหาญ และแข็งแกร่ง โดยผ่านกลไกด้านแผนงาน/โครงการที่เกิดจากชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันแพร่หลายอย่างเป็นรูปธรรม มิใช่แค่แผนงานโครงการจากหน่วยเหนือจัดให้

ข้อเสนอในเชิงวิจัย

1.ควรส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การวิจัยและพัฒนาในระดับท้องถิ่นในด้านการวิจัยและพัฒนาที่สร้างพลังแห่งการมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็งแก่ครอบครัวให้แพร่หลาย โดยอาศัยพลังของชุมชนโดยชุมชน และ เพื่อชุมชน

2.ควรส่งเสริมการศึกษาวิจัยและพัฒนาในระดับท้องถิ่นมากขึ้นส่งเสริมนักวิจัยในระดับชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากปัจจุบันในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนักวิชาการหลากหลาย เช่นนักพัฒนาชุมชน นักวิชาการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่อย่างใกล้ชิดสามารถเป็นพี่เลี้ยงนักวิจัยในพื้นที่ได้อย่างดี เป็นต้น

3.การวิจัยและพัฒนาในปัจจุบันควรค้นหา นวัตกรรมใหม่ๆ ทางการพัฒนาให้หลากหลายเพื่อเป็นกลไกทางเลือกในการ นำไปใช้เป็นในการพัฒนาระบบครอบครัวให้เข้มแข็งตามบริบทของท้องถิ่น ให้เกิดขึ้นหลากหลาย อย่างบูรณาการ เพราะระบบครอบครัวเป็นหน่วยสังคมพื้นฐานที่มีหลากหลาย ครอบครัวที่มีภูมิคุ้มกันทางสังคมที่แข็งแรงสามารถป้องกันปัญหาทางสังคมได้เป็นอย่างดี

4.ควรศึกษาวิจัยด้านภูมิคุ้มกันทางสังคมในระบบครอบครัวให้แพร่หลาย เพื่อเรียนรู้ในการสร้างพลังของครอบครัวให้สามารถป้องกันปัญหาต่างๆ อันเกิดจากผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมต่างๆ ได้อย่างเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกัน

5.ศึกษาวิจัยครอบครัวที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best practice) ที่เป็นรูปธรรมด้านการการมีส่วนร่วมในการสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมแก่สถาบันครอบครัวในชุมชน และเผยแพร่องค์ความรู้จากบทเรียนให้แพร่หลายเป็นรูปธรรม